Koulunkäynnin tuki tulee huomioida vahvemmin uudistettavassa perusopetuslaissa

Esi- ja perusopetuksen oppimisen tukea ollaan uudistamassa. Nykyinen kolmiportainen tuki ei ole pystynyt tarjoamaan oikea-aikaista ja riittävää tukea etenkään neurokirjon oppilaille ja monille oppilaille, joilla on kehitysvamma tai muun vastaavan syyn vuoksi tuen tarvetta. Vaarana on, että sama ongelma säilyisi myös uudessa mallissa. Myönteistä on, että uudistukseen olisi tulossa lisärahoitusta ja erityisopettajia koulutettaisiin lisää.

Noin 10 prosentilla väestöstä arvioidaan olevan jokin neurokirjon diagnoosi, kuten adhd, autismikirjo, Tourette tai kehityksellinen kielihäiriö. Suomessa on noin 50 000 kehitysvammaista ihmistä. Lisäksi noin 14 prosentilla väestöstä on arvioitu olevan riski laaja-alaisiin oppimisvaikeuksiin.

Lakiuudistuksen tavoitteena on, että oppilas saisi tukea nopeammin ja ennaltaehkäisevästi. Ryhmäkohtainen tukiopetus ei kuitenkaan ole usein riittävä tukitoimi esimerkiksi niille lapsille, joiden tuen tarpeet liittyvät ensisijaisesti koulunkäyntiin. Esimerkiksi neurokirjon oppilaat tarvitsevat usein tukea juuri koulunkäyntiin, esimerkiksi oppituntien ulkopuolisiin tilanteisiin, kuten siirtymiin ja kaverisuhteisiin välitunneille. Koulunkäynnin tuelle on oppimisen tuen rinnalla tarve myös monilla kehitysvammaisilla oppilailla. Koulunkäynnin tuen tulisikin näkyä esityksessä konkreettisina ja velvoittavina tukitoimina oppimisen tuen rinnalla.

Esityksessä tulisi tunnistaa myös kouluympäristön esteettömyyden merkitys koulunkäynnin ja oppimisen tukemisessa. Aistiherkkyydet ovat yleisiä kehitysvammaisilla ja neurokirjon lapsilla, ja niitä esiintyy 8 prosentilla kaikista lapsista. Aistiherkät lapset tarvitsevat oppimisympäristön muokkaamista aistiesteettömäksi esimerkiksi melutasoa vähentämällä ja järjestämällä tarvittaessa oppilaalle rauhallinen erillinen tila työskentelyyn tai ruokailuun. Esteettömästä ja aistiesteettömästä oppimisympäristöstä hyötyy koko opetusryhmä.

Ryhmäkohtaisista tukimuodoista tulisi tehdä yksinkertainen suunnitelma, jotta tukitoimet voidaan todentaa ja seurata niiden vaikuttavuutta yksittäisten oppilaiden kohdalla. Varhaisen vaiheen tukea ei tulisi rajata pelkästään ryhmämuotoiseen tukeen, vaan myös yksilöllisiä tukitoimia pitää olla saatavilla heti tuen tarpeen ilmetessä, jotta ongelmat eivät pääse monimutkaistumaan ja jotta voidaan ennaltaehkäistä kouluakäymättömyyttä sekä pitkällä aikavälillä myös syrjäytymistä. Ongelmallista on, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot jäävät vain massaratkaisuiksi, ja osa oppilaista ei tästä syystä hyödy niistä, mutta he eivät pääse oppilaskohtaistenkaan tukitoimien piiriin.

Oppilaskohtaisen tuen piiriin tulee voida päästä tarvittaessa suoraan ilman, että oppilas saa ensin ryhmäkohtaista tukea. Tässä tulee huomioida myös esimerkiksi avustajan tarve. Myös huoltajalla tulisi olla oikeus hakea oppilaskohtaisia tukitoimia. Kynnys oppilaskohtaisten tukitoimien piiriin pääsemiseksi saattaa käytännössä muodostua korkeaksi myös siksi, että tuen toteuttaminen voi käytännössä edellyttää uuden opetusryhmän perustamista. Oppilaskohtaista tukea tarvitsevien oppilaiden määrän rajaaminen viiteen oppilaaseen opettajaa kohti on sinänsä kannatettavaa, mutta lisäksi opetusryhmien kokoa tulisi rajata suhteessa tukea tarvitsevien määrään myös yleisopetuksen ryhmissä.

Perusopetuksen ns. poikkeavaa järjestämistä (18 §) tulisi avata tarkemmin ja säätää selkeästi muun muassa koulupäivän ja -viikon lyhentämisestä. Pykälässä tulisi mainita terveydelliset syyt omana kohtanaan. Poikkeavia järjestelyjä ei tulisi kytkeä pelkästään oppimäärän suorittamatta jättämiseen, koska järjestelyjen tarve voi johtua myös koulunkäynnin vaikeudesta ja kouluympäristön aiheuttamasta kuormituksesta. Ennen poikkeavien järjestelyjen käyttöönottoa tulisi arvioida, onko lapselle järjestetty tarvittavat tukitoimet sekä koulunkäyntiin

että oppimiseen. Tähän tulisi tarpeiden mukaan saada jatkossa maksutta konsultaatiota sairaalakoulujen lisäksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterista. Sairaalakoulujen vammaisuuden osaaminen ja resurssit eivät yksin riitä vastaamaan tuen konsultaatioiden tarpeisiin, ja koulut helposti säästävät ja ovat käyttämättä Valterin asiantuntemusta, vaikka oppilas siitä hyötyisi.

Ehdotettu tukisääntely kaipaa kauttaaltaan lisää joustoa. Oppilas tulee voida jatkossakin vapauttaa kokonaan jonkin aineen opiskelusta silloin, kun hän muuten kuin tilapäisesti on kaikista tukitoimista huolimatta kykenemätön opiskelemaan sitä, muttei kuitenkaan tarvitse toiminta-alueittain annettavaa opetusta. Oppiaineen yksilöllistämisen tulee olla mahdollista myös yleisopetuksen ryhmässä. Yleisopetukseen tulee jatkossakin voida osin integroitua sopivissa aineissa. Lisäksi tulee tarkentaa, etteivät tukitoimet tai kohtuulliset mukautukset vaikuta suoritusten arviointiin, kun oppimäärää ei yksilöllistetä.

Kauan odotettu ja tarpeellinen uudistus aiotaan viedä läpi hyvin tiukalla aikataululla, lain on tarkoitus tulla voimaan jo 1.8.2025. Kouluille ei jää riittävästi aikaa valmistautua ison muutoksen toimeenpanoon eikä tarvittavaa määrää erityisopettajia ehditä kouluttaa. Allekirjoittaneet järjestöt toivovat, että sivistysvaliokunta kuulee lakiuudistuksesta laajasti vammaisjärjestöjä ja muita tukea tarvitsevia oppilaita edustavia järjestöjä.

YK:n vammaissopimuksen ratifioidessaan Suomi on tunnustanut vammaisten henkilöiden oikeuden koulutukseen muun muassa siten, että vammaiset henkilöt voivat kehittää kykyjään mahdollisimman pitkälle. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan koulutuksen tulee pyrkiä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen. Tämä koskee myös vammaisia lapsia. Nämä ihmisoikeussäännökset edellyttävät, että myös neurokirjon ja kehitysvammaisten lasten yksilölliset tuen tarpeet huomioidaan riittävän joustavaksi rakennetussa tukisääntelyssä.

Allekirjoittajat

ADHD-liitto

Aivoliitto

Autismiliitto

Erilaisten oppijoiden liitto

FDUV

Kehitysvammaliitto

Kehitysvammaisten Tukiliitto

Kynnys

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

Vammaisperheyhdistys Jaatinen

Lisätietoja:

Sari Valjakka, Autismiliitto

Vaikuttamistoiminnan asiantuntija

050 3087 806

sari.valjakka@autismiliitto.fi

Tanja Salisma, Kehitysvammaisten Tukiliitto

Juristi

050 3160 663

tanja.salisma@tukiliitto.fi